

Saksnr.: 2018/9141
Løpenr.: 121294/2018
Klassering:
Saksbehandler: Atle Haga

Møtebok – Saksframlegg

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaknr.
Fylkesutvalget	13.09.2018	
Fylkestinget	20.09.2018	

Vern av skog på Kalnes

Vedlegg:

- 1 Kart over hele Kalnes-eiendommen
- 2 Kart over foreslått verneområde - Stokkedalen med Ilefjellet
- 3 Kart over foreslått verneområde- Tømmerkastet
- 4 Kart over foreslått verneområde - Stenbekkøya
- 5 Kart over foreslått verneområde - Kolstadfeltet

Fylkesordførers forslag til innstilling

1. I tråd med FN's bærekraftsmål og Regjeringens målsetting, vedtar Fylkestinget at Stokkedalen, med Ilefjellet, Tømmerkastet, Stenbekkøya og Kolstadfeltet, på Kalnes vernes mot hogst og andre inngrep. Det er en målsetting å beholde områdene i mest mulig urørt stand, både av hensyn til biologisk mangfold, friluftsliv, forskning og undervisning. All vegetasjon, herunder døde busker og trær, skal bevares. Avgrensing av områdene fremgår av vedlagte kart.
2. Fylkestinget ser positivt på at Stokkedalen med Ilefjellet vurderes nærmere med sikte på mulig vern etter naturmangfoldloven.

Fylkesordførers behandling

Ingen endring.

Sarpsborg, 27. august 2018

Ole Haabeth
fylkesordfører

Fylkesrådmannens anbefaling

1. I tråd med FN's bærekraftsmål og Regjeringens målsetting, vedtar Fylkestinget at Stokkedalen, med Ilefjellet, Tømmerkastet, Stenbekkøya og Kolstadfeltet, på Kalnes vernes mot hogst og andre inngrep. Det er en målsetting å beholde områdene i mest mulig urørt stand, både av hensyn til biologisk mangfold, friluftsliv, forskning og undervisning. All vegetasjon, herunder døde busker og trær, skal bevares. Avgrensing av områdene fremgår av vedlagte kart.
2. Fylkestinget ser positivt på at Stokkedalen med Ilefjellet vurderes nærmere med sikte på mulig vern etter naturmangfoldloven.

Sarpsborg, 31. juli 2018

Anne Skau
fylkesrådmann

Hilde Brandsrud
fylkesdirektør

Bakgrunn for saken

I forbindelse med budsjettbehandlingen (FT-sak 126/2017) fattet Fylkestinget følgende vedtak:

Fylkesrådmannen i samråd med skoleledelsen på Kalnes bes foreta en nærmere vurdering av hvorvidt og i så fall på hvilken måte det er hensiktsmessig å sikre noen skogarealer på Kalnes uten hogst utover dagens nøkkelbiotoper, jfr. Stortingets målsetting om at 10 % av landets produktive skogareal bør være hogstfrie.

Stortingets målsetting bygger igjen på FN's bærekraftsmål mot år 2030, der mål 15 omfatter å sikre en bærekraftig skogforvaltning og stanse tap av artsmangfoldet.

Kalnes som skogeiendom

Kalnes videregående skole omfatter en eiendom på samlet 5807 daa, hvorav 3308 daa er produktiv skog. Ca. 50 % av skogen har høy bonitet (dvs. er mest produktiv), 17 % har middels bonitet og 33 % har lav bonitet.

Eiendommen omfatter ulike skogteiger med følgende produktivt areal (hentet fra nettstedet gardskart.nibio.no):

• Øsaker skog (2044/1)	362 daa
• Kalnes skog (2045/1)	1255 daa
• Stenbekk skog (2052/1)	1488 daa
• Stenbekkøya (2050/4)	203 daa

Skogen er helt sentral i undervisningen både i skogbruk og naturfag.

Hva er sikret i skogbruksplanen av nøkkelbiotoper

Skogbruksplanen for Kalnes 2005- 2015 (som fortsatt gjelder) omtaler fem nøkkelbiotoper, dvs. mindre områder som er satt av uten at det skal foregå hogst eller andre inngrep i dem.

Av de fem nøkkelbiotopene ligger fire i Stenbekk skog og en i Kalnes skog (Kolstadfeltet).

I tillegg er hekkeplasser for rovfugl på Stenbekkøya og Kalnesøya underlagt samme restriksjoner.

Arealene på nøkkelbiotopene inkl. buffersoner er som følger:

• Kolstadfeltet	6 daa
• Ilefjellet sør	8 daa
• Ilefjellet nord	9 daa
• Moåsen/Ødegård	10 daa
• Moåsen/Ødegård (hul eik)	0,5 daa
• Samlet areal	63,5 daa

En nærmere gjennomgang av aktuelle verneområder

Basert på skogbruksfaglige og naturfaglige kriterier, har fylkesbiologen i samråd med skogbrukssjefen på Kalnes foretatt en nærmere vurdering av 4 skogområder med sikte på mulig vern. Områdene utgjør til sammen 457 daa, dvs. 13,7 % av skogarealet på eiendommen.

Kolstadfeltet i Kalnes skog 20 dekar

Området ligger sør for E 6, og består av høy bonitet granskog. Anslått alder på trærne er 200 år, med trehøyder opp til 36 m. Kolstadfeltet ble vernet administrativt allerede på 1920-tallet av daværende rektor, for å sikre tilgang til grovt tømmer som spesialvirke til hus på gården, eks. ved brann. Fram til 1990 ble det drevet plukkhost av tørre trær i området. Etter det har skogen stått urørt og den er i dag flersjiktet med en del liggende døde trær. Området er vernet som nøkkelbiotop, og benyttes av Skogoppsynet for overvåking av skogens helsetilstand. Halve arealet er buffersone som skjermer de sentrale deler mot vind, sol og uttørring.

Tømmerkastet i Stenbekk skog 45 dekar

Området utgjør en nordvendt li med 70 m stigning fra Minge vannet. Den sørvestre delen er eldre naturskog av furu og gran. Området er fuktig med sigevann og nordvendt eksponering, og har en særegen flora der moser dominerer. Området i nordøst er løvskog i pionerfase som utgjør fin kontrast til naturskogen. Området har samlet god variasjon i skogtyper, suksesjoner og flora.

Stenbekkøya 155 dekar

Øya ligger i Vestvannet med marine avsetninger som gir skog med høy produksjonsevne. Sentralt på øya finnes kulturskog plantet med gran på tidligere beite- og slåttemark. Nordsiden preges av gammel naturskog i ulike nedbrytningsfaser. På sør- og østsiden er det gamle brannflater

Stokkedalen med Ilefjellet i Stenbekk skog 237 dekar

Stokkedalen domineres av marine avsetninger bestående av silt og leire. Området har fint utviklede raviner med bekkesystem fra nord mot sør. Dette gir frodig vegetasjon og høy produksjonsevne. Skogen domineres av gran som er etablert etter hogst i 1955. Gammel og grov bjørk, osp, selje og eik finnes. Fra de høyproduktive områder i dalbunnen er det en gradient til uproduktiv mark på åsryggene. Området har en rekke viktige biologiske områder med stående og død ved, gamle løvsuksesjoner, gamle trær, leirraviner, bergvegger med sigevann og fuktige bekkekløfter. I tillegg er det kvartærgeologisk interessant. Det er hverken utført grøfting eller vegbygging i området.

Ilefjellet har furuskog med lav produksjonsevne, hvor det ikke har vært hogst siden 1950. Ilefjellet dannet en markert åsrygg fra sør mot nord, med stigning på 85 m til høyeste punkt. Området er aktuelt for rovfugl (hubro og vandrefalk). Sentrale deler av interessant som typeområde i Østfold, og utgjør en fin helhet sammen med Stokkedalen.

Betydningen av vern for biologisk mangfold, friluftsliv og undervisning.

Samlet består de fire områdene for det meste av eldre barskog som har et rikt mangfold, og ikke bare av iøynefallende blomsterplanter, trær og fugler. Skogene huser en mengde mindre synlige arter innenfor gruppene sopp, moser, lav, insekter og andre småkryp. Mange av disse artene trives best i områder uten hogst og andre inngrep, der mange lever på døde og døende trær. Samlet vil de foreslåtte verneområdene sikre et stort utvalg av planter og dyr knyttet til ulike skogbunn, treslag og alder. Skogsfugl, hakkespetter og rovfugler er karakteristiske fuglearter i områdene.

Kalnes ligger sentralt i forhold til store befolkningsgrupper, og skogen er viktig i friluftssammenheng, særlig området sør for E 6 med Kolstad skog. Lite påvirket skog gir gode opplevelser i friluftssammenheng, og potensialet for økt bruk er stort. Ved vern foreslås ingen særskilte restriksjoner på friluftslivet, heller ikke på jakt og fiske.

De vurderte områdene er viktige for skolens undervisning. Særlig Kolstadfeltet med sin lette tilgjengelighet benyttes i fagene naturfag, biologi og skogbruk. Stikkord for undervisningen er skogdynamikk, suksesjoner, biologisk mangfold, skogskader, vitalitet og hogstmodenhet.

Stokkedalen og Tømmerkastet er også svært egnede til undervisning pga. områdenes store variasjon i flora og fauna.

Ved å sikre områdene mot hogst og andre inngrep kan man bruke disse i undervisningen for å sammenligne utviklingen i flora og fauna i forhold til områder med hogst. Det vil ligge godt til rette for at elevene kan foreta årlige registreringer av planter og dyr, spesielt fugler, og følge utviklingen etter hvert som skogen får utvikle seg fritt.

Alternative verneformer

- **Innarbeidelse i skogbruksplanen, nøkkelbiotoper.**
Nøkkelbiotoper er ment å bestå av mindre arealer med konkrete verneverdier som rovfuglreir, sjeldne lav-arter som huldrestry, gamle einer mm, gjerne med en buffersone på 25 m rundt. Nøkkelbiotoper settes av i skogbruksplanen og kan opphøre ved revisjon av planen. Nøkkelbiotoper er lite egnet for å verne større arealer.
- **Administrativt vern gjennom særskilt fylkestingsvedtak.**
Fylkestinget kan verne områdene administrativt, og områdene er da sikret mot hogst og andre inngrep fra grunneier, dvs. fylkeskommunen selv. Vedtaket begrenser ikke andre myndigheters rett til ekspropriasjon, hverken kommunen, Statens vegvesen, energimyndighetene m.m.
- **Regulering til spesialområde.**
Plan- og bygningsloven åpner for regulering til ulike spesialområder, herunder naturvern og friluftsliv. Reguleringsbestemmelsene kan omfatte både private og offentlige aktiviteter og inngrep. Bestemmelsene forvaltes av kommunen.
- **Tinglyst verneavtale med staten/fylkesmannen.**
Fylkesmannen i Østfold har i enkelte tilfeller inngått tinglyst verneavtale med grunneier. Grunneier forplikter seg til å beholde området intakt mot en mindre økonomisk engangskompensasjon. Avtalen er ikke til hinder for andre myndigheters inngrep.
- **Frivillig barskogsvern, fredning ved kgl. res. i hht. naturmangfoldloven.**
Regjeringens målsetting om å verne 10 % av Norges produktive skogareal skal i stor utstrekning skje gjennom frivillig barskogsvern. Fylkesmannen vurderer og kvalitetssikrer områdene, og forhandler fram økonomisk kompensasjon. Områdene fredes ved såkalt kongelig resolusjon, dvs. vedtak fattet av Kongen i statsråd, og er derved vernet mot alle typer private og offentlige inngrep, med mindre de er eksplisitt unntatt i fredningsbestemmelsene. Det er kun Regjeringen (Kongen i statsråd) som kan oppheve eller endre vernevedtaket.

Den 19. juli ble det avholdt skogbruksfaglig befarings i Stokkedalen der fylkeskommunen var representert ved fylkesbiologen og skogbrukssjefen på Kalnes, og der fylkesmannen var representert ved to spesialrådgivere som arbeider med barskogsvern. Konklusjonen etter befaringsen var at området trolig har kvaliteter som tilsier nasjonalt vern. Følgelig er det bestilt en nærmere fagundersøkelse i området i regi av Bioforsk høsten 2018. Dersom denne undersøkelsen bekrefter inntrykket av høy verneverdi, vil fylkesmannen formelt ta opp

spørsmålet om frivillig barskogsvern etter naturmangfoldloven med fylkeskommunen. Forutsatt at fylkeskommunen da er positiv, vil fylkesmannen deretter utarbeide konkret verneforslag med avgrensning og vernebestemmelser, samt foreta en skogbruksøkonomisk beregning. Verneforslaget sendes så på høring til berørte parter både lokalt og sentralt, før saken endelig behandles i Regjeringen, tidligst høsten 2019.

Hva medfører vern av tapte tømmerinntekter

Kolstadfeltet er både vernet som nøkkelbiotop og internt vernet til undervisningsformål i 1995, og inngår i dag i Skogoppsynets overvåkingsflater for skogens helsetilstand. Området anses derfor uansett ikke aktuell for hogst.

Ilefjellet er bratt og vanskelig tilgjengelig for skogsdrift. Kombinert med lav produksjonsevne og dårlig tømmerkvalitet gjør dette at Ilefjellet vurderes som et økonomisk nullområde. Med dette menes at tømmerets brutto salgsverdi er lavere enn omkostninger til hogst og kjøring til godkjent leveringssted.

Stokkedalen har i dag hogstmoden skog med en stående kubikkmasse på 1800 -2000 kbm. Området er tilgjengelig både fra nord og sør. Før hogst er det nødvendig med betydelig arbeid med gravemaskin, og det må anlegges traktorveg.

Med tømmerverdi på 150 – 160 kr/kbm utgjør den stående kubikkmasse kr 270- 320.000. Anslåtte kostander til for- og etterarbeider er kr 80- 100.000.

Netto gevinst etter omtalte kostnader blir derfor kr 170- 240.000.

Tømmerkastet er vanskelig tilgjengelig for hogst og må baseres på transport på kjørbare is på Minge vannet. Tømmerkastet vurderes derfor som økonomisk nullområde.

Stenbekkøya er vanskelig tilgjengelig, da hogst er avhengig av kjørbare is for å frakte tømmeret fra øya. Også Stenbekkøya vurderes derfor som økonomisk nullområde.

Oppsummert er det bare Stokkedalen som har tømmer av økonomisk nettoverdi ved hogst. Vern av Stokkedalen medfører tap av engangsinntekter i størrelsesorden kr 170- 240.000. Med en vekstperiode på 62 år (før dagens skogtilstand er tilbake), utgjør dette et årlig tap på kr 3225 (i 2018 kr).

Fylkesrådmannens vurdering og konklusjon

Gjennom vern av de foreslåtte skogarealer på Kalnes følger fylkeskommunen opp FN's bærekraftsmål og Stortingets målsetting om vern av 10% av landets produktive skogareal. Summen av de fire områdene utgjør endog noe mer enn 10 % av skogen på Kalnes (13,7 %), noe som først og fremst skyldes naturlig avgrensning og hensiktsmessig arrondering av de foreslåtte verneområdene.

Kolstadvæltet, Ilefjellet og Stokkedalen, Tømmerkastet samt Stenbakkøya er alle områder med rikt biologisk mangfold, som i stor grad skyldes at områdene over lang tid har vært uten hogst og andre tekniske inngrep. Hogstfrie områder er interessante å studere i forsknings- og undervisningssammenheng, både for å sammenligne med områder med hogst og for å følge utviklingen i plante- og dyresamfunnene over flere år. Samtidig er områdene vanskelig tilgjengelige og mindre aktuelle for hogst. Kun Stokkedalen vurderes å være økonomisk drivbar, og samlet netto tømmerverdi er der anslått til kr 170.000. Fylkesrådmannen vurderer dette som et beskjedent inntektstap sett opp imot de andre verdier som områdene representerer. De fire områdene på til sammen 457 daa foreslås derfor avsatt som verneområder.

Fylkesrådmannen er positiv til at Stokkedalen med Ilefjellet vernes etter naturmangfoldloven dersom verdiene tilsier det. Dette gir området status og sikkerhet mot alle inngrep uansett formål og myndighet og uansett om det skulle bli eierskifte en gang i fremtiden, med mindre Regjeringen selv vil endre vedtaket i en gang i fremtiden. Dersom Stokkedalen gis nasjonalt vern, vil staten beregne og erstatte tapte inntekter.

For øvrig mener fylkesrådmannen at områdene gis et tilstrekkelig vern gjennom at fylkestinget selv fattar vedtak om dette. Selv om et slikt vedtak ikke binder andre myndigheter og kommende fylkesting/kommende grunneier selv kan gjøre om, er det et kraftig signal om at her skal verneverdiene gis prioritet og undervisning og forskning i tilnærmet urørt skog kunne utfolde seg.